Пише: Никола Малбашки
петак, 27 децембар 2013 09:45

И после „Набука“ – „Набуко“

Сећате ли се како су медији и јавност у јеку евроентузијатске еуфорије у првој половини двехиљадитих година представљали „Набуко“, а како „Јужни ток“? „Набуко“ се представљао као „ коначно решење “ зависности Европе од увоза руских енергената, као брана руској експанзији у кавкаском региону и као својеврсни ексер у ковчегу руског „енергетског империјализма“. Поготово на Балкану, поготово у Србији, није било бољег примера незадрживог европског „ширења на исток“. Значај овог гасовода је до те мере пренаглашаван да се о њему често говорило као о разлогу због кога су Румунија и Бугарска експресно примљене у ЕУ (и што ће Турска бити „ускоро примљена“), док су нарочито ентузијастични заступници тезе о феноменалном значају овог пројекта ишли толико далеко да су га називали „разлогом бомбардовања Србије“ (јер наводно Косово лежи на некаквом фантомском „јужном краку“ овог гасовода). Колико год спекулације о значају овог паневропског пројекта понекад бивале бесмислене и депласиране (уосталом, добар део српске јавности није никада научио да прави разлику између гасовода и нафтовода), без сумње су оне биле одјек несразмерно велике пажње коју су реализацији „Набука“ посвећивали чиновници ЕУ, а чији су сопствени ентузијастични испади често бивали ништа мање неоправдани и неутемељени.

Са друге стране, „Јужни ток“ је у тим истим медијима представљан као „ руска патка “, „сурогат-гасовод“, који је „Москва измислила“ као „страшило за Румунију и Бугарску“, односно као „сламку спаса за снаге прошлости у Србији“. Идеја да ће се 900 километара цевовода положити по дну Црног мора звучала је тадашњим српским новинарима и

јавним делатницима као научна фантастика, очигледно нарочито смишљена да би се помутили хармонични планови ЕУ за енергетску интеграцију „Западног Балкана“, који и сам само што није постао „пуноправни члан велике европске породице“. Наши нарочито злуради сугрђани су при томе јадиковали да се Србија заноси фантазијама о „Јужном току“, док је у лику „Набука“ заобилази „највећи енергетски пројекат у Европи“ (наша јавност воли суперлативе). Карта трасе европског гасовода која преко Бугарске и Румуније заобилази Србију често је показивана као илустрација претње да ће наша земља остати „црна рупа на Балкану“, уколико се „не окане Руса“ и недвосмислено и беспоговорно не усмери на евроатлантске интеграције.

Десет година након тог херојског времена, Србија је дочекала да се прво изгради прва , а затим
друга линија
„Северног тока“, који Русија по дну Балтичког мора директно спаја са Немачком, а затим и да се полако и стидљиво започне и реализација „Јужног тока“. Крајем прошле године, на лично инсистирање председника Владимира Путина, реализација „Јужног тока“ је убрзана, и званично је
започета изградња
најсложенијег, морског дела гасовода. Ове године изградња је званично започета у
Бугарској
и
Србији
, договорен је почетак радова у
Мађарској
и
Словенији
, а за учешће у пројекту изразили су заинтересованост безмало све земље региона (искључујући једино Албанију и Румунију – која је била заинтересована да главна траса гасовода
пређе преко њихове територије
, али у то нису успели да убеде Русе). Стицајем околности, након што се глобална финансијска криза нарочито снажно обрушила на Грчку и Италију, „Гаспром“ је
одустао од јужног крака „Јужног тока“
, који је изворно требало да буду главна траса гасовода, што је Србију довело у нарочито повољан положај да постане регионално гасно чвориште, од кога ће се одвајати краци

који ће снабдевати
Хрватску
и
Републику Српску
, потенцијално Македонију, а у перспективи чак и Црну Гору.

А шта се догодило са „Набуком“? Баш као што су критичари пројекта *све време упозоравали,*
програм је био нерентабилан из простог разлога што је било потребно направити огромну транспортну инфраструктуру за компаративно изузетно малу количину гаса. Наиме, званични извор гаса за „Набуко“ требало је да постане ново налазиште гаса у Азербејџану – „
Шах Дениз 2
“, чији је очекивани извозни потенцијал око 10-15 млрд. м
3
годишње, што је превише мало да би оправдало тако амбициозан пројекат. Поређења ради, тренутни годишњи
обим гаса
који се транспортује преко „Северног тока“ износи 55 млрд. м
3
/год., након увођења још две линије та цифра би требало да се удвостручи до 2018. год., а
планирани обим прве линије
„Јужног тока“ износи 16 млрд. м
3
/год., док су укупно планиране 4 линије од 63 млрд. м
3
/год. Јавна је тајна да је „Набуко“ заправо био планиран да Европу примарно снабдева гасом са огромних иранских налазишта, након што САД и ову државу по кратком поступку „демократизују“, али крах америчке политике у Ираку и Авганистану заврнуо је славину и за овај пројекат који је брзо почео да одумире. Први ударац нанели су му Турци, који су одлучили да уместо прескупог и преспорог европског „Набука“ сагради свој сопствени „Трансанатолијски гасовод“ (
TANAP
), и са Азербејџаном су већ потписали уговор о дугорочном закупу 6 млрд. м

3

гаса годишње. Након тога је „Набуко“ званично скраћен на „
Набуко Запад
“, али су му се у оквиру тзв. „
Јужног европског гасног коридора
“ појавили конкуренти, да би на крају руководство „Шах Дениза 2“ (на челу са британским гигантом „
BP“
)
одлучило
да се на
TANAP
, уместо „Набука Запад“, надовеже тзв. „Трансјадрански гасовод“ (
TAP
).

Предности *TAP* у односу на „Набуко“

Иако је одлука о избору *TAP* за новог носиоца „Јужног гасног коридора“ ЕУ донета тек у јуну ове године, пројекат је припреман годинама, а његово
пуштање у погон најављује се већ 2018 г
. Али чак и брже него што је започета његова реализација,
TAP
је преко ноћи заузео место „Набука“ као идеолошке „енергетске златне коке“, која ће обезбедити снабдевање горивом целог Балкана (осим „црне рупе Србије“), која ће потиснути бескрупулозне руске монополисте из Европе и омогућити ЕУ да буде енергетски независна. Потреба са оваквом једном пропагандном парадом у Европи постала је толико велика да ју је председник Азербејџана Илхам Алијев у више наврата крајње интелигентно користио како би побољшао свој
лични рејтинг у Европи
, будући да су га европски чиновници дочекивали безмало као „спасиоца Европе“ од „Гаспромовог“ јарма. Еуфорија је нарочито била уочљива на Балкану, где су Грчка и Италија веома радо прихватиле пројекат који надокнађује њихово изузимање из пројекта јужног крака „Јужног тока“, док је пројекат у Албанији, преко чије територије прелази гасовод, дочекан као безмало инфраструктурни пројекат века. У коло су одмах ускочили Црногорци и Хрвати са најавама изградње магистралног „Јонско-јадранског гасовода“ (

IAP
) који би се могао повезати на
TAP,
а који би онда и те земље претворио у „транзитере гаса за Европу“. Након њих, и
Бугарска
и
Федерација БиХ
потрчале су да се „прикључе на
TAP
“, док
албански политичари
увелико најављују да ће преко тог цевовода снабдевати гасом Македонију и територију Косова и Метохије.

Није спорно је да давање „Трансјадранском гасоводу“ значаја „Набука“ (који је и сам био пренадуван) депласирано, поготово ако се има у виду да је у питању есенцијално исти пројекат, који само пролази другом трасом и доноси 6 млрд. м^3 гаса *мање* него „Набуко“. Али без обзира на то, нема сумње да овај пројекат има неколико предности у односу на „Набуко“, поготово у његовој првобитној, амбициозној фази. Пре свега, није спорно да ће он омогућити да се један део азербејџанског гаса допреми у Европу, што је свакако у интересу тржишта и привреде ЕУ. Још важније од тога, за разлику од „Набука“, који је изворно требало да снабдева индустријски развијену централну Европу великим количинама иранског гаса,
TAP
пролази преко сиромашног и неразвијеног југа, па самим тим може постати замајац за развој посрнуле индустрије у Грчкој и јужној Италији. Најзад,
TAP
може да постане основа за гасификацију једног доброг дела Балкана, чији је гасни сектор изузетно неразвијен, и у коме име доста потенцијала за ширење. Уосталом, на ово рачунају и творци „Јужног тока“, уз малу разлику што располажу са знатно већим количинама гаса.

Управо зато што је знатно мање амбициозан од „Набука“ или „Јужног тока“, *TAP* има солидну економску перспективу. Он је дупло краћи од изворног „Набука“, а грчко-турску границу спаја са југом Италије по безмало правој линији. Руси су планирали да њихов јужни крак „Јужног тока“ прави лук око Јужне Албаније, самим тим били су спремни и на изградњу дужег морског крака по дну Отрантског мореуза, док
TAP
тај проблем заобилази укључивањем Албаније у пројекат. Најзад, уколико се амбициозни

планови за снабдевање Европе гасом изјалове, конзорцијум „Шах Дениз 2“, који по уговору има право да купи до 50% акција
TAP,
увек може да се ограничи на развој гасне мреже у Грчкој и Албанији, и да тако повећава потражњу за свој сопствени гас.

Рачунајући на ову могућност, азербејџанска државна нафтна и гасна компанија „*SOCAR* “ овог лета веома је амбициозно ушла у
приватизацију оператера грчке гасне мреже
”
DESFA
“, након што је ЕУ спречила „Гаспром“ да преузме, и „
DESFA
“, и
грчку гасну компанију „
DEPA
“
, позивајући се на иста правила „
Трећег енергетског пакета
“ на која се позива и у случају „Јужног тока“. У међувремену,
 „Гаспром“ је сасвим одустао од куповине „
DEPA
“
, али нема сумње да је економски оправдано градити регионални гасовод на тржишту које се тако динамично развија, и за које постоји интерес тако озбиљних гасних компанија.

SOUTH STREAM